

2026-02-11

§ 10 2025.312 KUN

Samverkansavtal om naturbruksbruksutbildning mellan Västra Götalandsregionen och kommunerna i Västra Götaland

Ärendebeskrivning

Västra Götalandsregionens naturbruksförvaltning har uppdraget att bedriva utbildning på gymnasial- och komvuxnivå, samt erbjuda kortkurser och yrkeshögskoleutbildningar. Västra Götaland är ett av Sveriges största livsmedelsproducerande län och naturbruksprogrammet är en förutsättning för att upprätthålla landsbrukets kvalitet. Utifrån landets säkerhet och beredskap är livsmedelsförsörjning och ett hållbart svenskt skogsbruk angelägna områden varmed naturbruksutbildningen är fortsatt prioriterat i den regionala utvecklingsstrategin.

Naturbruksprogrammet vänder sig till ungdomar i Västra Götaland och regleras i avtal mellan regionen och dess 49 kommuner. Nuvarande samverkansavtal gäller fram till 2028-12-31 men enstaka kommuner är kritiska till avtalsmodellen som har använts sedan 1999 då Västra Götalandsregionen bildades och har aviserat att de inte kommer ställa sig bakom befintlig modell vid näst beslutstillfälle. Detta resulterar i att avtalet då upphör att gälla. Därmed har ett nytt förslag på avtalsmodell tagit fram som nu är ute på remiss hos kommunerna för inhämtande av synpunkter.

I dess nuvarande samverkansform finansieras Västra Götalandsregionens naturbruksprogram genom interkommunal ersättning men också genom skatteväxling, fördelat på 50 procent var. För att denna finansieringsmodell ska fungera krävs att samtliga kommuner är med. Med åren har den skattefinansierade delen av utbildningen minskat och är idag ca 37 procent. Mellanskillnaden mellan 37 procent och 50 procent finansieras direkt av Västra Götalandsregionen. Regionbidraget på ca 13 procent har dock inte lyfts som ett motiv till att ändra finansieringsmodellen utan grundar sig istället i att skatteväxlingen från kommunerna till regionen upplevs som orättvis för de kommuner som inte längre har Västra Götalandsregionens naturbruksskolor i sitt närområde.

I samband med att Västra Götalandsregionens ägda naturbruksskolor avvecklades i västra delen av länet i enlighet med ett beslut från regionfullmäktige 2015 har fristående naturbruksskolor etablerats i dess ställe. De kommuner som har elever på friskolorna betalar full avgift eftersom de inte är i Västra Götalandsregionens regi vilket innebär höjda kostnader för kommunerna eftersom de både betalar friskolorna och finansierar kvarvarande Västra Götalandsregionens naturbruksskolor genom skatteväxlingen.

Inför en ny avtalsperiod (2023–2026) röstade en av de kritiska kommunerna nej varmed den befintliga samverkansmodellen föll. För att förhindra avtalslöshet förlängdes samverkansavtalet från avtalsperiod 2018–2022 under förutsättningen att en ny avtalsmodell utreddes och ett nytt förslag togs fram.

Utredningen och det nya avtalsförslaget innebär ett frivilligt sekundärt samverkansavtal som endast baserar sig på interkommunal ersättning. Skatteväxling tas bort då det inte är förenligt med skollagen som istället förordar interkommunal ersättning som lämplig för finansiering av elever mellan kommuner samt mellan kommuner och regioner. Det innebär även att

2026-02-11

huvudmännen för regionens gymnasieprogram och fristående naturbruksskolor likställs. Avtalsformen är inte heller beroende av att samtliga kommuner ansluter sig. Bedömningen är att avtalsformen är mer kostnadseffektivt än avtalslöshet då avtalet reglerar antagningsrätten, ersättningsnivåerna samt att de kommuner som har elever på friskola gäller priset för Västra Götalandsregionens skolor. Annars gäller riksprislistan som erfarenhetsmässigt är dyrare än Västra Götalandsregionen. Med borttagandet av skatteväxlingen och ett system endast baserat på interkommunal ersättning leder det dock till högre kostnader för de kommunerna med mindre skattekraft men relativt många elever i Västra Götalandsregionens naturbruksutbildning. Skatteväxling systemet har gjort att de kommuner med högre andel skattebetalare och skattekraft har bidraget relativt mycket till finansieringen, i förhållande till antalet elever, och på så vis finansierat elevkostnaden för de landsbygdskommunerna med relativt många elever i Västra Götalandsregionens naturbruksutbildning.

Fram till den 10 februari 2026 finns möjlighet att yttra sig om remissen, nämnden har erhållit anstånd fram till den 18 februari 2026. Tidplanen för beslut är att beslut i Västra Götalandsregionens och kommunerna om att ansluta sig till avtalet ska äga rum under 2026, under innevarande mandatperiod.

Beredning

Kultur- och utbildningsförvaltningen har i skrivelse den 2 februari 2025 lämnat följande yttrande:

Naturbruksutbildningen är av stor betydelse för Västra Götaland som ett av Sveriges största livsmedelsproducerande län. Utbildningen är central för kompetensförsörjning inom jordbruk, skogsbruk och angränsande näringar samt har relevans ur ett regionalt beredskaps- och försörjningsperspektiv. Det är därför angeläget att det finns en långsiktigt hållbar samverkanslösning mellan kommunerna och regionen.

Alingsås kommun har i dagsläget 30 elever som studerar vid Västra Götalandsregionens naturbruksskolor och 32 elever vid fristående naturbruksskolor.

Utredningen visar att den föreslagna avtalsmodellen medför ökade kostnader för Alingsås kommun jämfört med nuvarande samverkansform. Enligt beräkningarna uppgår kostnaden i nuvarande modell till cirka 7 768 tkr. Vid tillämpning av riksprislistan uppgår kostnaden till cirka 11 100 tkr, medan kostnaden enligt föreslagen samverkansform beräknas till cirka 9 355 tkr. För Alingsås kommun innebär detta en kostnadsökning om cirka 1 587 tkr jämfört med nuvarande modell.

För kommunerna inom Göteborgsregionen innebär förslaget sammantaget minskade kostnader för flertalet kommuner, med undantag för Alingsås och Tjörn. Skatteväxlingen innebär att dessa pengar återförs till kommunkassan, men innebär inte per automatik att de kommer finansiera ökade interkommunal kostnaderna. Den del av utbildningskostnaden som tidigare finansierats kollektivt via skatteväxlingen behöver därmed täckas genom ett ökat kommunbidrag. För Alingsås kommun innebär detta att kostnader flyttas från en regionalt utjämnande finansiering till ett renodlat elevbaserat system.

2026-02-11

I nuvarande samverkansmodell finns möjlighet för kommunen att eftersöka ersättning från Västra Götalandsregionen för hälften av kostnaden för elever som studerar vid fristående naturbruksskolor belägna utanför Västra Götalandsregionens geografiska område. Detta innebär i praktiken att kommunen kan fakturera Västra Götalandsregionen för mellanskillnaden mellan gällande ersättningsnivåer.

I det föreslagna avtalet upphör denna möjlighet. För Alingsås kommun innebär detta att en tidigare kompensationsmekanism tas bort, vilket bidrar till en faktisk kostnadsökning som inte tydligt redovisas eller kvantifieras i remissmaterialet.

Förvaltningen bedömer att det, trots ökade kostnader för Alingsås kommun, är mer kostnadseffektivt och förutsägbart att ingå samverkansavtal än att stå utan avtal. Avtalet reglerar antagningsrätt, ersättningsnivåer samt ersättning till fristående naturbruksskolor och minskar därmed risken för högre kostnader genom tillämpning av riksprislistan.

Samtidigt vill förvaltningen framhålla att den föreslagna modellen innebär en omfördelning av kostnader till nackdel för kommuner med lägre skattekraft och relativt många elever i naturbruksutbildning. Detta bör beaktas i den fortsatta processen, exempelvis genom övergångslösningar eller kompensatoriska mekanismer.

Beslut

Förslag till beslut i Kultur- och utbildningsnämnden

Kultur- och utbildningsnämnden tillstyrker förslag på samverkansavtal och antar förvaltningens yttrande som sitt eget och översänder detsamma till Västra Götalandsregionen.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse 2026-02-04, Samverkansavtal om naturbruksutbildning mellan Västra Götalandsregionen och kommunerna i Västra Götaland
- Borttagen på grund av personuppgifter.
- Borttagen på grund av personuppgifter.
- Borttagen på grund av personuppgifter.